

SULTAN I. MAHMUT KÜTÜPHANESİ 2007-2012 RESTORASYONU

The Restoration of I. Mahmut Library Between 2007-2012

Tuğba Keleş Ocakcan | Rest. Uzm. Y. Mimar

---

18. yüzyılın kültür dünyasında mimari olarak önemli bir yeri olan kütüphane yapılarından biri olan I. Mahmut Kütüphanesi, merkezî plan kuruluşuyla döneminin tipik özelliklerini taşıyan, bir yapıya bitişik olarak konumlanmış ender kütüphanelerden biridir. Uzun yıllar yazma ve basma eserleri muhafaza ettikten sonra 1956 yılında boşaltılarak işlevini kaybeden yapıda meydana gelen önemli hasarlar, 2007-2012 yılları arasında gerçekleştirilen restorasyon sırasında ele alınmıştır. Söz konusu hasarlar ve müdahale yöntemleri bu yazının konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Restorasyon uygulaması, kargir yığma yapı, kütüphane, 18. Yüzyıl Osmanlı Kütüphaneleri, koruma ve onarım, güçlendirme.

I. Mahmud Library, which takes a prominent place architecturally in 18th century's cultural life, is one of the exceptional libraries with its unique position adjacent to a structure, and the era defined central plan scheme. After many years of sheltering the manuscripts and the printed books, due to the evacuation in 1956, it had lost its function. The significant damages on the structure became the subject of the restoration process between 2007-2012. This article studies those damages and the applied conservation methods.

Keywords: Restoration, masonry structure, library, 18th century Ottoman libraries, conservation and restoration, reinforcement.

Tarihçe

I. Mahmut Kütüphanesi, Fatih Camii 2007-2012 Restorasyonu kapsamında onarıma alınmıştır. 15. yy'da inşasına başlanan Fatih Külliyesi'ne ait bir kütüphanenin varlığı kaynaklardan bilinmektedir. Külliyenin kuzey cihetinde yer aldığı bilinen Fatih Sultan Mehmet'in kendi el yazması eserlerinin muhafaza edildiği kütüphane yapısı günümüze ulaşmamıştır (Cantay 2002: 42). Kütüphane yıkıldıktan sonra Fatih Camii'nin bir bölümünde muhafaza edilen kitaplar, 1742 yılında Sultan I. Mahmut tarafından caminin kible duvarına bitişik olarak inşa ettirilen kütüphane yapısına nakledilmiştir (Harita 1). Ayrıca Kütüphane Sultan I. Mahmut'un vakfettiği 5188 yazma ve 319 basma eser ve daha sonra kütüphanenin Hafız-ı Kütübü İbrahim Efendi, Tırnovalı Mehmet Hilmi ve Halil Hilmi Efendi gibi bazı şahsiyetlerin yazma ve basma eser bağışlarıyla da zenginleşmiştir (Eyice 1994: 267-68).

I. Mahmut Kütüphanesi, uzun yıllar işlevini korumasına rağmen gördüğü ağır hasarlardan dolayı yazma ve basma eserler Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiş ve 1956 yılında tamamen boşaltılarak terk edilmiştir (Eyice 1994: 267-68).

Harita 1. Pervititch Haritası'nda Fatih Camii Külliyesi ve kütüphanenin yeri

Yapının Mimari Özellikleri

Merkezî plan şemasına sahip olan kütüphane, simetrik bir yapıdadır. Fatih Camii'nin güney cephesine 2 tonozlu bir giriş bölümü ile bağlanan kütüphanenin ana mekânı, dört adet

Fotoğraf 1-2. Caminin güneydoğu cephesinde kütüphane ve kütüphanenin kuzeybatı cephesi

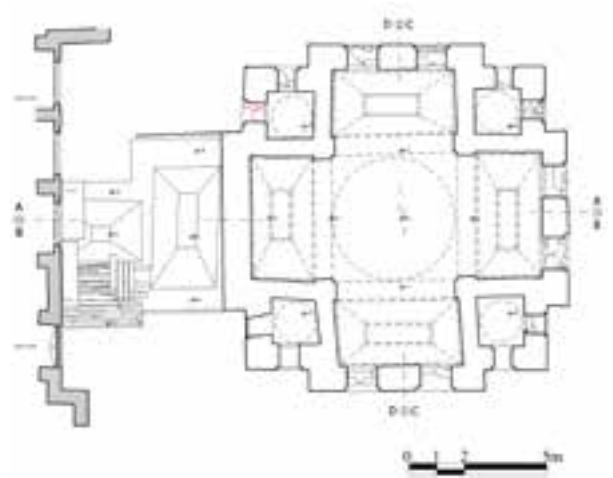
Fotoğraf 3-4. Encümen Arşivi'nde 1940'lı yıllara ait cephe fotoğraflarincephesi

Fotoğraf 5-6. Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde 1960'lı yıllara ait kütüphaneye iç mekân fotoğrafları

mermer sütun üzerinde yükselen bir kasnak üzerine oturan merkezî bir kubbe ve kubbenin etrafında bulunan dört adet tonozlu ve köşelerde daha küçük kubbeli alanlar oluşturur (Çizim 1). Kirpi saçak ile örülmüş olan saçak kotundan itibaren yapı, küçük kubbeler, tonozlar ve merkezî kubbe sırası ile kademeli olarak yükselmektedir (Fotoğraf 1, 2).

I. Mahmut Kütüphanesi, I. Mahmut'un Ayasofya'ya bitişik olarak yaptırdığı diğer kütüphanesi gibi 'bir yapıya bitişik kütüphane' örneklerinden biri olmakla beraber, merkezî plan şeması açısından 18. yüzyılda inşa edilmiş olan diğer kütüphanelerden Koca Ragıp Paşa Kütüphanesi, Topkapı Sarayı III. Ahmet Kütüphanesi, Murad Molla Kütüphanesi

Çizim 1. Kütüphanenin merkezî plan şeması

si ile benzerlikler göstermektedir. Yapı, taş-tuğla duvar örgüsü (almaşık duvar tekniği) ile bir bodrum kat üzerinde (fevkanî olarak) inşa edilmiştir (Fotoğraf 3, 4, 5, 6, 7, 8).

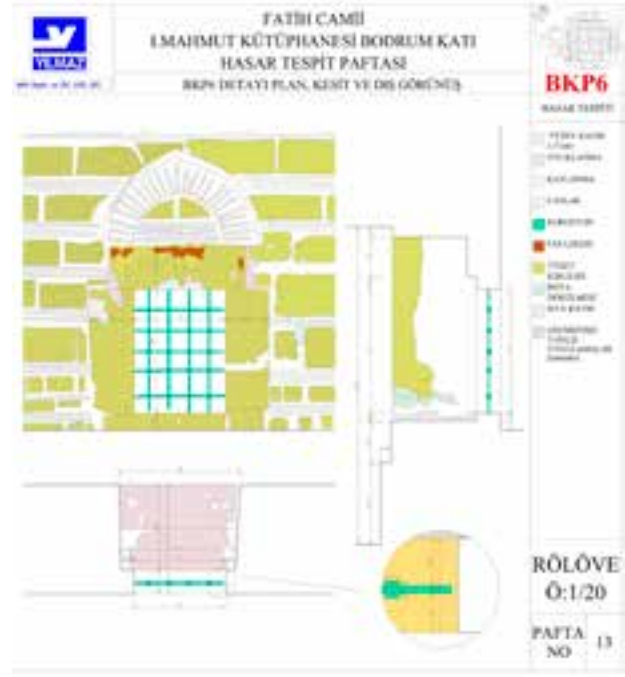
Restorasyon Öncesi Durumu

1956 yılından itibaren atıl olarak bırakılan kütüphaneye için, restorasyon uygulamasının başlangıcında yapının mevcut durumu ile ilgili yapılan araştırma ve analizlerde;

- Yapının zeminde özgün kotunda olmadığından bodrum katında nem problemi olduğu,
- Uzun süre bakımsız bırakılan yapının kuzeybatı-güneybatı doğrultusunda ikiye ayrıldığı,
- Ana mekândaki demir gergilerin sütun başlarına girdiği noktalarda açıklıklar oluştuğu,
- Bodrum katta bulunan ahşap gergilerin yer yer kesilmiş olmalarından dolayı sistemin işlevsizleştirildiği,
- Üst örtü dokularında, beden duvarlarında, bodrum kat tonozlu tavanda ve yapının birçok noktasında çatlakların ve ayrılmaların meydana geldiği,
- Ana mekân tonozlarında yer yer çökmeler meydana geldiği,

Fotoğraf 7-8. Vakıflar 1. Bölge Müdürlüğü Arşivi'nde 1960'lı yıllara ait kütüphane kubbe ve tonoz fotoğrafları

Çizim 2-3. Restorasyon uygulaması sırasında hazırlanan malzeme ve hasar tespit paftaları

- Yapının kurşun üst örtüsündeki bozulmalar nedeniyle su aldığı,
- Askıya alma iskelesi kurulurken sökülen dışlık ve içlik boşluklarından atmosferik etkilere maruz kaldığı,
- Daha önceki basit onarımlarda (sıva, derz tamamlama vb.) yoğunluklu olarak çimento sıva kullanılmış olduğu,
- Taş-tuğla duvar örgüsünde ve mermer malzemelerde yoğun olarak kirlilik oluştuğu,
- Giriş bölümünde meydana gelen yangın dolayısıyla ahşap doğrama ve kepenklerin kömürleştiği tespit edilmiştir.

I. Mahmut Kütüphanesi'nde İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 13.07.1994 tarih 5831 sayılı kararı gereğince aynı yıl içerisinde zemini güçlendirmek için sondaj çalışması ve yapıda meydana gelen ayrılma için yapıyı çemberleme çalışması gerçekleştirilmiştir (Fotoğraf 9). İçeriden ahşap, dışarıdan demir malzeme ile

sarılan kütüphaneye girmek, söz konusu çemberleme sistemi dolayısıyla mümkün olmadığından İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 31.01.2007 tarih 1004 sayılı kararı gereğince kabul edilerek onarımına başlanan kütüphane için restorasyon uygulaması sırasında yeniden rölöve çalışması yapılmıştır (Çizim 2, 3).

I. Mahmut Kütüphanesi'nde Görülen Bozulmalar ve Onarımları

Taşıyıcı Sistem Elemanlarında Görülen Strüktürel Bozulmalar ve Onarımları

Kütüphane genelinde çimentolu harç oluşumlarının ilke kararı olarak alınmasından sonra sırasıyla;

- Bodrum kat özgün döşeme altı seviyesinde, (Fotoğraf 10, 11)
- Bodrum kat paye ayaklarında tonozla geçiş bölgesinde, (Çizim 2, Fotoğraf 12)

Fotoğraf 9. Kuzeybatı cephesinde demir malzeme ile çemberleme

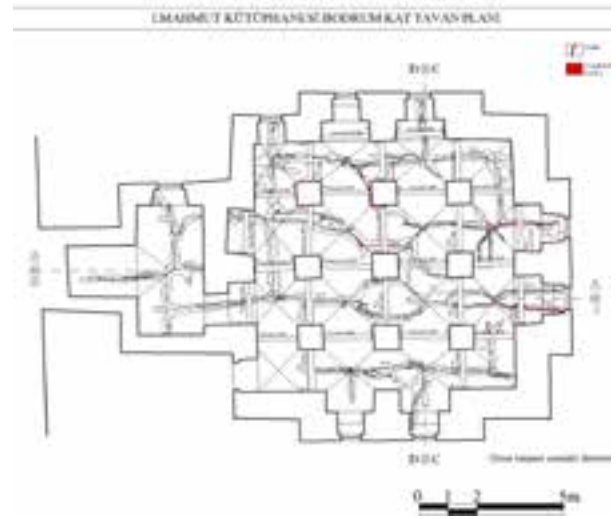

Fotoğraf 12. Bodrum payelerinde ahşap gergiler

- Zemin kat tuğla döşeme altında dört adet mermer taşıyıcı sütunu bağlayan, (Fotoğraf 13)
- Zemin kat alt pencere sövesi üstlerinde, (Fotoğraf 14)
- Dışlık pencerelerinin altında, (Fotoğraf 15,16)
- Çatı seviyesinde tonozların etrafından geçerek merkezî kubbeyi birbirine bağlayacak şekilde tasarlanmış altı farklı kotta ahşap hatil ve gergi sistemi tespit edilmiştir (Fotoğraf 17).

Yıllar içerisinde büyük oranda çürüdükleri görülen söz konusu ahşap hatil sistemlerinden

- Bodrum katta şap döşeme alındıktan sonra paye ayakları altında yuvaları olduğu (yuvaların içinde toz halinde ahşap kalıntıları bulunmuştur) tespit edilen sistem için, yuva ebatları göz önüne alın-

Çizim 4. Bodrum kat tavan planında ahşap gergiler

Fotoğraf 10-11. Paye altlarında ahşap hatil yuvaları ve toz halinde ahşap hatillar

Fotoğraf 13. Zemin kat sütun altlarında ahşap hatillar

rak yeni bir ahşap sistem oluşturulmuş, ahşapların birbirlerine bağlantıları paslanmaz çelik lama ve bulonlarla sağlanmıştır. Ahşap hatil sistemi kurulduktan sonra üzeri bodrum katın özgün döşemesi olan horasan sıva ve tuğla döşeme ile kapatılmıştır (Fotoğraf 18,19).

Fotoğraf 14. Zemin kat pencere üstlerinde ahşap hatıllar

Fotoğraf 15-16. Dışlık pencereleri altında çıkan ahşap hatıllar ve çürümüş parçalar

Fotoğraf 17. Üst örtü üzerinde çıkan ahşap hatıl yuvaları

Fotoğraf 18-19. Bodrum kat döşeme altında yapılan ahşap hatıl sistemi

Fotoğraf 20. Bodrum kat payelerinde yapılan paslanmaz çelik gergi sistemi

- Bodrum kat paye ayaklarının üzerinde önceki dönemlerde kesilerek işlevsizleştirilmiş olan sistem için duvarda çürütme yapmadan ahşap gergileri duvar içinde bağlamak mümkün olmadığından çağdaş bir malzeme ile sistemi yeniden ihya etme yönüne gidilmiş olup, sistem paslanmaz çelik gergiler ile yapılmış ve cephelerde dışarıya çıktıkları noktalardan flanşlar ile sıkılarak kapatılmıştır (Fotoğraf 20).
- Zemin kat sütun altlarından giden ve yer yer çürüdükleri tespit edilen ahşap hatıl sistemi için zemin

Fotoğraf 21-22. Zemin kat pencere üstlerinde yapılan ahşap hatıl sistemi ve birleşim detayı

Fotoğraf 23-24. Dışlık penceresi altlarında yapılan ahşap hatıl sistemi ve bindirme detayı

Fotoğraf 25-26. Üst örtü üzerinde yapılan ahşap hatıl sistemi ve birleşim detayları

açması yapıldıktan sonra benzer malzeme ve ölçülerde ahşap hatıllar konularak sistem tamamlanmıştır.

- Zemin kat pencere üst sövesi hizasında, duvar içinde bulunan ve iki sıra halinde tüm cepheler boyunca devam ederek köşelerde birleşen ahşap hatıl sistemi için, (Fotoğraf 21,22)
- Aynı şekilde dışlık alt kotunda bulunan ahşap hatıl sistemi için aynı ebat ve ölçülerde ahşap hatıllarla bindirme yöntemi ve paslanmaz bulonlarla birleşim yapılmış ve sistem işler hale getirilmiştir (Fotoğraf 23,24).

- Çatı kotunda tonozların etrafında bulunan ve birbirine bindirme yöntemi ve büyük ebatlı çiviler ile bağlanan 20 x 20 cm boyutlarında ahşaplar ile ahşap hatıl sistemi için yukarıdaki yöntemlerin aynı uygulanmıştır (Fotoğraf 25,26).

Yapının taşıyıcı sistemindeki ahşap hatıl sistemleri yeniden ihya edildikten sonra 90'lı yıllarda yapıyı içeriden ve dışarıdan ahşap ve demir malzeme ile saran çemberleme sistemi sökülmeden evvel, kütüphanede zafiyet yaratan belirli kotlarda çağdaş malzeme ile güçlendirme çalışmaları yapılmıştır. Bunlardan ilki yukarıda bahsi

Fotoğraf 27-28. +2.30 ve +3.20 kotunda gergi güçlendirmeleri

Fotoğraf 29-30. +5.50 kotunda gergi güçlendirmeleri

Fotoğraf 31-32. Merkezi kubbe eteğinde çemberleme sistemi

geçen bodrum kat paye ayakları üst seviyesindeki ahşap gergi sisteminin paslanmaz çelik gergi sistemi ile yenilenmesidir. Yapının, kuzeybatı-güneydoğu ekseninde ikiye ayrılması dolayısıyla kütüphane belirli kotlardan paslanmaz çelik malzeme ile güçlendirilmiştir:

- +2.30 kotunda kuzeybatı ve güneydoğu duvarlarında gergi sistemi, (Fotoğraf 27).
- +3.20 kotunda sütun başlarından ayrılmış olan mevcut demir gergi sisteminin üzerinde oluşturulmuş yeni bir gergi sistemi, (Fotoğraf 27, 28).
- +5.50 kotunda tonoz örtünün düşey duvar ile birleştiği noktalardaki çekme gerilimleri dikkate alınarak, oluşturulan tonozların uzun kenarları boyunca yerleştirilen ve dış cepheden gergilerle bağlanan sistem, (Fotoğraf 29, 30).
- Merkezi kubbe eteğinde paslanmaz çelik lamalarla yapılan çemberleme sistemi, (Fotoğraf 31, 32, 33, 34) kütüphanede yapılan güçlendirme çalışmalarıdır.

Fotoğraf 33-34. Çember arkasında dökülen kurşun

Fotoğraf 35. Üst örtü sistemindeki çatlaklar

Fotoğraf 36. Merkezi kubbede dikiş

Fotoğraf 37. Tonoz üzerinde çökme

Fotoğraf 38-39. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda meydana gelen ayrılma ve cepheye yansımaları

Üst Örtü Elemanlarında Görülen Strüktürel Bozulmalar ve Onarımları

Çatlaklar, Ayrılmalar ve Çökmeler

Kütüphane merkezi kubbesinde ve kubbe etrafındaki tonozlarda kurşun üst örtü ve altındaki çamur ve horasan sıva tabakası kaldırıldıktan sonra çatlaklar olduğu tespit edilmiştir. Çatlaklara, Prof. Dr. Feridun Çılı'nın verdiği talimatlar doğrultusunda müdahale edilmiştir. Buna göre kılcal çatlaklara üst örtünün özgün harcı ile 1-2 bar basınçla enjeksiyon yapılırken, daha geniş çatlaklarda paslanmaz çelik kenetlerle şaşırtmalı dikiş yapılmıştır (Fotoğraf 35, 36, 37).

Kütüphanenin Fatih Camii mihrap cephesine bakan arka cephesinde kirpi saçak hizasından başlayarak düşey doğrultuda devam eden geniş çatlak, yapıda güçlendirme çalışmaları tamamlandıktan sonra çürütme ve kendi malzemesi ile dikiş yöntemiyle onarılmıştır.

Kütüphanede Kuzeybatı-Güneydoğu ekseninde meydana gelen ayrılma için güçlendirme çalışmaları sonrasında, ayrılmanın yansıdığı pencerede onarım çalışmaları yapılmıştır (Fotoğraf 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45).

Yapının uzun yıllar atıl bırakılması ve özellikle 1999 depreminin etkileri sebebiyle oluştuğu düşünülen kuzeyba-

Fotoğraf 40-41. Pencere sövelerine etki eden ayrılmanın izlerinin onarımı

Fotoğraf 42-43. Paslanmaz çelik zvana ile birleştirilen mermer söve

Fotoğraf 44-45. Ayrılmanın izlerinin onarımı

Fotoğraf 46. Yıpranmış kurşun örtü

Fotoğraf 47. Horasan sıva yapılması

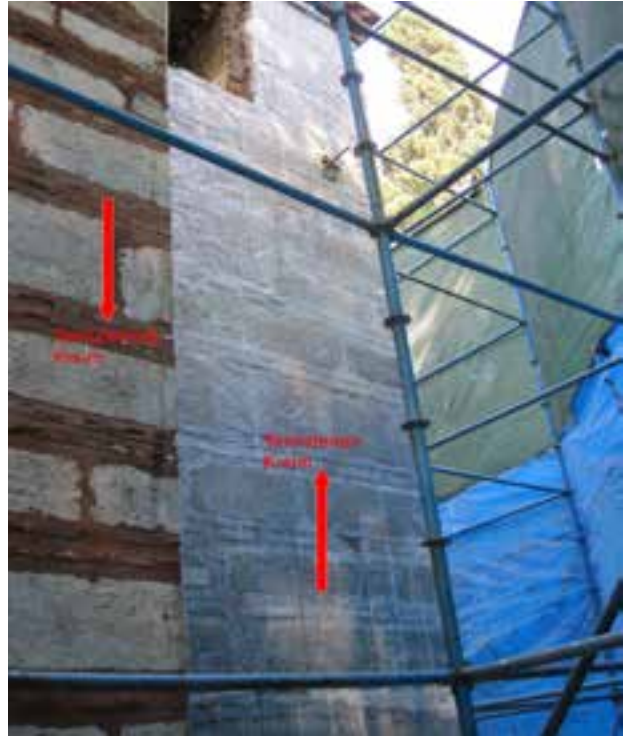
Fotoğraf 48. Çamur sıva yapılması

Fotoğraf 49. Kurşun örtü yenilenmesi

Fotoğraf 50-51. Hasarlı taşların değiştirilmesi

Fotoğraf 52-53. Cephelerde AB57 ile temizlik yapılması

Fotoğraf 54-55. Zemin katta tuğla döşeme yapılması

tı tonozu ve merkez’i kubbeyi taşıyan kemerlerden güneydoğu tarafındaki kemerinde onarım çalışmasının esası kendi malzemesi ile onarım yönünde gerçekleştirilmiştir. Çatlaklardan sonra bir bölümü çöken tonoz zemine kurulan bir krikoyardımlarıyla 5 cm kadar kaldırılarak özgün kotuna getirilmiş, karbon elyaf uygulaması yapılarak onarılmıştır. Çöken güneydoğu kemerinde ise askıya alma işlemi sonrasında tuğla çürütmeleri yapılmış, kemerin çöken bölümü yeniden örülmüş ve kendi özgün harcı ile onarımı tamamlanmıştır.

Malzeme Bazında Bozulmalar ve Onarımları

Kurşun Üst Örtüde Görülen Bozulmalar ve Onarımları

Yapının kurşun olan üst örtüsünde atmosferik koşullar ve malzemenin ömrü nedeniyle erimeler ve açılmalar

meydana geldiği tespit edilmiştir. Ayrıca kubbe ve tonoz dokularında iç mekândan çıplak göz ile görülen çatlakların dış doku üzerindeki varlıklarını araştırmak için kaçınılmaz olarak kurşun örtü ile altındaki çamur siva ve horasan siva tabakaları kaldırılmıştır. Çatlaklara yukarıda anlatılan gerekli müdahaleler (enjeksiyon, dikiş vb.) yapıldıktan sonra horasan siva, çamur siva ve kurşun örtü yenilenmiştir (Fotoğraf 46, 47, 48, 49).

Taş-Tuğla Yüzeylerde ve Sıvalarda Görülen Bozulmalar ve Onarımları

Kütüphane cephelerinde bir sıra küfeki taşı, iki sıra tuğla ile örülmüş olan almalı duvarlarında bağlayıcı harç olarak horasan harcı kullanılmıştır. Duvar dokusundaki taş-tuğla ve horasan harcında atmosferik nedenlere bağlı bozulmalar tespit edilmiştir. Küfeki taşlarında yüzey kayıpları, oyuklanmalar, parça kopmaları, tuğla malzemedede ise ağırlıklı ola-

Fotoğraf 56-57. Hasarlı taş sövelerin değiştirilmesi

Fotoğraf 58-59. Mermer sütunlarda AB57 ile temizlik yapılması

Fotoğraf 60. Boyalı ahşap kepenkler

Fotoğraf 61. Yanmış ahşap kepenk

rak yüzey kayıpları ve çatlaklar tespit edilmiştir. 5 cm'den fazla olan yüzey kayıplarında taş değişimleri yapılmıştır. Horasan sıva ile yapılmış derzlerde, sıvanın su alarak çürümesinden kaynaklı olarak derz boşalmaları görülmüştür. Bilim Kurulu üyelerinden Doç. Dr. Ahmet Güleç tarafından analizi yapılan horasan derz sıvası, içeriği ile özgün malzemelerden üretilerek, hasarlı olan derzler yenilenmiştir (Fotoğraf 50, 51). Cephelerde tespit edilen yüzey kirliliklerinin temizliği için AB57 ile temizlik yapılmıştır (Fotoğraf 52, 53).

Yapının zemin kat döşemesi, 24 x 24 x 4 ebatlarında tuğladır. Yapıdaki hareketler ve diğer dış etmenler nedeniyle

çatlakların ve kırılmaların çok olduğu zemin tuğlalarında önceki onarımlarda kısmi olarak çimento harç ile imitasyon yapıldığı tespit edilmiştir. İmitasyon döşemeler tamamen kaldırılarak, hasarlı olan tuğla döşeme de sökülerek, yerine özgün malzeme ve özgün horasan harcı ile tuğla döşeme yapılmıştır (Fotoğraf 54, 55).

Dış cephelerde pencerelerin etrafındaki taş sövelerde yapılan incelemelerde yüzey kayıpları ve kırıklar olduğu görülmüştür. Hasarlı olan söve taşları özgün malzemesi olan küfeki ile değiştirilmiştir (Fotoğraf 56, 57).

Mermer Malzemede Görülen Bozulmalar ve Onarımları

Kütüphanenin taşıyıcı sütunları ve sütun başlıkları mermerden yapılmıştır. Ayrıca sütunları zeminde birbirine bağlayan zemin döşemesinde mermer bordürler bulunmaktadır. İç mekân pencere söveleri de mermerdir. Taşıyıcı sütunlarda yüzey kirliliği haricinde bir bozulma bulunmakla beraber, barok süslemeli sütun başlıklarında parça kopmaları tespit edilmiştir. Kopan süslü parçalar, mermer malzeme ile yapılarak yerine yerleştirilmiştir. Mermer yüzeylerde AB57 ile temizlik yapılmıştır (Fotoğraf 58, 59).

Mermer döşeme bordürlerinde, yapının kuzeybatı-güneydoğu yönünde ikiye ayrılmasından kaynaklı olarak

Fotoğraf 62-63. Ahşap kepenlerde çalışma

Fotoğraf 64-65. Ahşap kepenkler üzerinden mevcut cilanın çıkarılması

Fotoğraf 66-67. Kepenler üzerinden sökülen metal elemanlar

Fotoğraf 68-69 Solda bodrum kat demir kapısı onarım öncesi, sağda zemin kat demir kapısı onarım sonrası

ayrılmalar görülmüştür. Yapının gördüğü hasarın gelecek nesillere de aktarılması adına bordürdeki söz konusu ayrılmalar, kendi özgün harç malzemesi ile doldurularak, ayrılma olduğu gibi bırakılmıştır.

Ahşap Malzemede Görülen Bozulmalar ve Onarımları

Kütüphanenin pencere doğramaları, iç mekân giriş kapısı, kepenkleri ve niş kapakları ahşap malzemeden yapılmıştır. Kütüphane askıya alma iskeleleri ile sarıldığı zaman camları kırılan doğramalar ve oldukları yerde sabitlenen kepenkler bir anlamda işlevlerini kaybetmişlerdir. Ayrıca hem doğramalar hem de kepenklerin boyalı olduğu tespit edilmiştir. Önceki senelerde kütüphanenin giriş mekânında elektrik kontağından çıkan yangın sebebiyle ana mekâna gi-

Fotoğraf 70-71. Hasarlı demir lokmalı parmaklıklar

riş kapısı ile yanındaki iki pencerenin doğrama ve kepenkleri ile yine giriş mekânının iki duvarındaki pencere doğramaları yanarak, kömürleşmiştir (Fotoğraf 60, 61). Yangının yanı sıra, genel olarak ahşap malzemenin suya doğrudan maruz kalması dolayısıyla çürüdüğü gözlemlenen doğramalar, mevcudun formu ve oranları göz önüne alınarak meşe malzemeden yeniden imâl edilirken, ahşap kepenkler ve niş kapakları, askıya alma iskeleleri alındıktan sonra sökülerek ahşap atölyesinde bakıma alınmıştır.

Tüm ahşap kapı, kepenkler ve niş kapaklarına böceklerle karşı fümigasyon yapılmıştır. Daha sonra üzerlerindeki boya tabakası çıkarılan kepenklerde çürüyen kısımlar çıkarılmış, yerlerine özgün ahşap malzemeden parçalar koyulmuştur. Mevcuttaki kurt delikleri iyice temizlenerek, malzemenin niteliklerine uygun özel macun ile kapatılmışlardır (Fotoğraf 62, 63, 64, 65, 66, 67).

Yangın etkisine maruz kalan ahşap giriş kapısı da aynı onarım basamaklarından geçerek olduğu gibi kullanıma şansını elde etmişken, yan pencerelerin ahşap kepenklerindeki kömürleşmenin fazla olması sebebiyle, iki pencerenin kepenkleri yeniden yapılmak zorunda kalmıştır.

Metal Malzemede Görülen Bozulmalar ve Onarımları

Kütüphaneye hazire duvarından giriş kapısı ile bodrum ve zemin kat kapıları demirdir. Özellikle bodrum ve zemin kat giriş kapılarının alt kısımları çürümüştür. Kapılar söküldükten sonra demir atölyesinde onarımlarına başlanmıştır. İlk olarak üzerlerindeki boya tabakası sökülmüş, çürük olan yerler kesilerek, yerlerine aynı kalınlıkta demir malzemeden ek yapılmıştır. Tamamlama işleminden sonra epoksi esaslı koruyucu malzeme ile boyanmış, son olarak da yeşil renkli boya ile boyanarak onarım işlemi sonlandırılmıştır. Kapıların kilit, kulp gibi eksik olan aksesuarları da bu süreçte özgün örneklerle tamamlanmıştır (Fotoğraf 68, 69).

Yapının pencere boşluklarındaki parmaklıkları demir lokma parmaklık olup, bodrum kat pencerelerinin üç tane-

sinde buna ek olarak geçmeli demir parmaklık da bulunmaktadır. Demir lokma parmaklıklarda yapılan incelemelerde, demirde kesit kaybı olduğu, birçok yerden eğildiği, ayrıca özellikle taş söveye girdiği noktalarda korozyona uğrayarak taşı patlattığı tespit edilmiştir. Bodrum kat parmaklıklarında kesit kaybı daha fazla görülürken, özellikle zemin kat parmaklıklarında korozyon sebebi ile taş sövede meydana gelen hasarlar daha fazladır (Fotoğraf 70, 71).

Demir lokma parmaklıklardan kesit kaybı olanlar, özgün kesitli parmaklıklar ile değiştirilmiştir. Lokmaları, kalıp hazırlanarak, kurşun malzemeden dökülmüştür. Korozyona uğramış parmaklıklarda bozulan kısım özgün malzemesi ile değiştirilmiştir. Genel olarak demir lokma parmaklıkların her birinin üzerindeki boya tabakası boya sökücü ile temizlendikten sonra tannik asit ile temizlikleri yapılmış, epoksi esaslı koruyucu malzeme ile korozyona karşı güçlendirilmiş ve son olarak da üzerlerine yeşil koruyucu boyası sürülerek, onarım tamamlanmıştır (Fotoğraf 72, 73, 74).

Ana mekânda sütunları birbirine bağlayan gergiler üzerinde malzeme üzerinde fazla hasar olmamakla birlikte, yapının hareket etmiş olmasından dolayı gergilerin yuvasından çıktığı noktalarda korozyon tespit edilmiştir. Tüm gergilerin üzerindeki boya tabakaları alınmış, demir telli fırçalar ve tannik asit ile demir malzemenin temizliği yapılmıştır. Epoksi esaslı koruyucu ile kaplanan gergilere son olarak yeşil boya sürülmüş, böylelikle gergilerin onarımı tamamlanmıştır.

Restorasyona başlarken üst örtü üzerinde mevcut olmayan ama eski fotoğraflarda varlığı tespit edilen alemler Vakıflar İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi'nde bulunarak, alemlerin kalıpları alınmış ve bakır malzemeden yeniden üretilerek yerlerine yerleştirilmiştir (Fotoğraf 75, 76, 77).

Zeminde Yapılan Drenaj Çalışması

Yapılan incelemelerde kütüphanenin bodrum kat seviyesinde özgün kotunun yükseldiği tespit edilmiştir. Kütüphanenin üç cephesini de kapsayacak şekilde zemin açma

Fotoğraf 72-73-74. Kurşun ile yeniden lokmalı parmaklık yapılması

Fotoğraf 75-76-77. Solda müzedeki alem, sağda yeniden üretilen alemler

çalışması yapılmış ve yapının subasman kotu bulunmuştur. Etrafı küfeki taş duvar ile kapatılarak çevrilen drenaj boşluğuna yerleştirilen borular, kütüphane yakınındaki gider

hattına bağlanarak, yapının nem ve su problemlerine son vermeye çalışılmıştır.

Kaynakça

Cantay, Gönül, 2002

Eyice, Semavi., 1994

Osmanlı Külliyelerinin Kuruluşu, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, s.42.

Fatih Külliyesi, Kütüphane, *İstanbul Ansiklopedisi*, C.3, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul.

Restorasyon Öncesi ve Sonrası Fotoğraflar